

Umbra lui Shakespeare

Umbra lui Shakespeare, invidia lui Salieri, victoria lui Lopahin...

Întâmplarea (sau *regizorul* sorții mele de zelos cronicar de teatru TV!) a făcut ca, în ziua când trebuia să-mi aleg subiectul pentru prezentul articol, să se difuzeze la TVR 1 o ediție a emisiunii "Scena" (de la o vreme, nefericit plasată la o oră defel "teatrală" – 17.30), consacrată Teatrului Național de Televiziune. Fericită ocazie (pentru regizori, redactori, gazetari) de a pleda încă o dată pentru această veritabilă instituție de cultură care este *teatrul de televiziune* și care – probabil – va căpăta ponderea pe care o merită în programele postului național, ce urmează să-și sporească producția la un procentaj de 60%. Cifra în care, fără îndoială, teatrul – cu o politică managerială inspirată – își va impune o întâietate cuvenită. Într-adevăr, ce poate fi mai tulburător decât să învingi etema efemeritate a teatrului printr-o relativ recentă invenție, care îți poate redădi în intimitatea căminului acest virtual panteon?

Nu întâmplător am folosit termenul de *virtual*; aș dori să împărtășesc și altora o bucurie aparte pe care am trăit-o urmărind, la cumpăna dintre ani, Hamlet,

prelucrit de la Naționalul craiovean ca un "spectacol cu public". Deoarece "experimentul teatral" pe care protagonistul renescentist și-l dorea la 1600 s-a propagat peste veacuri, ajungând astăzi, la sfârșit de mileniu, să mă înglobeze și pe mine – umil spectator lucid – în *realitatea virtuală* a viziunii postmoderniste, concepute de Tompa Gábor pe scândura scenei și desăvârșită de echipa teleaștilor TVR la masa de montaj. Aici, imaginile care-ți relevă din vari unghiuri complicata arhitectură a montării par închipuite de însăși Umbra autorului, invocat la rampă.

Prevalându-se de formidabilele atuuri ale acestei tinere arte care e televiziunea, Dinu Cemescu s-a lăsat ispitit la o reluare pe platourile TVR a montării sale de la Teatrul Giulești cu piesa lui Peter Shaffer Amadeus, oferindu-i maestrului Radu Beligan, la o venerabilă aniversare, cel mai frumos – cred – dar: rolul machiavelicului Salieri, conservat într-o desăvârșire într-o formulă inedită. O formulă prin excelență televizivă (deși se înrudește cu apartenurile și monologurile clasice), care constă într-o nedisimulată complicitate cu publicul ce "îngheață" temporar planul secund. O formulă pe care textul (1979)

o indica și pe care Milos Forman a speculat-o pe marele ecran (1984). Micului ecran revenindu-i avantajul unei mai directe înfățișări a intruziunii spiritului malefic frisonant, specific mediocrității agresive, în intimitatea nu doar a genului, ci și a insului normal.

O seară de vis excepțională avea să ne fie oferită într-o luni din ianuarie o dată cu *Livada de vișini*, filmată în 1975 pe platourile TVR de Cornel Todea împreună cu o pleiadă de inegalabili artiști. Un spectacol oricând revăzut cu infinite satisfacții și despre care m-am grăbit să consult opinia dramaturgului D. Solomon, la vremea respectivă și el împătimit cronicar al teatrului TV, *teatru metaforă* prin excelență.

Dincolo de observațiile critice (care nu-și află locul decât într-o analiză aplicată vizând exagerările de azi și nuanțele de ieri!), trebuie salutată lectura atât de curajos vizionară a acestei "mari comedii a transferului de putere" (apud D.S.). Cinematografiată neostentativ, cu o acuratețe formidabilă a imaginii alb/negru (aburită însă îngrijorător de trecerea timpului!), care teaurizează chipuri, expresii, suflete ale marilor noștri actori.

Boli incurabile

La vreme de criză generalizată, când bugetul nu permite noi producții, iar spațiul sporit acordat teatrului în gilele TVR este acoperit cu preponderență de reluări și preluări de varii calități, o premieră absolută nu are cum trece neobservată. Începând cu *avanpremierea*-conferință de presă, binevenit prilej de confesiuni. Din partea ospitalerelor gazde, care-și deplâng soarta, dar încă mai speră într-o miraculoasă redresare. Din partea actorilor prezenți, care își iau curajul de a spune adevărul ceea ce ne mai motivează și solidarizează este dragostea pentru

profesiei Tudor Popescu s-a făcut purtător de cuvânt al dramaturgiei originale înseși – care-și așteaptă șansa de a fi reprezentată –, conștient fiind că îndeobște comediografii nu-i cel mai simpatic ins. Nu este cazul prolificului dramaturg care încă mai crede și în vocația sa de tragedian, dar se bucură de succesul satirelor, știut fiind că "o comedie bună se nutrește dintr-o tristețe".

Precum *Boli incurabile*, supusă analizei telespectatorului și cronicarului. Cât privește publicul, cu siguranță va aplauda și se va amuza în fața micului ecran. În fața colii de

hârtie, cronicarul are însă o sarcină mai delicată, pentru că simțul său critic intră în acțiune din dorința de a participa la "jocul comunicării" – e drept, cu instrumentele proprii meseriei, pe care o iubește și slujește cu destoinicie. Conform chiar pledoaniei protagonistului acestei farse, care se dovedește, din păcate, a nu fi doar a "tranzitiei". De la începutul carierei sale, ce numără aproximativ 55 de piese dintre care 30 sunt comedii, Tudor Popescu și-a făcut o datorie de onoare

din a atrage atenția asupra bolilor incurabile care "au împins societatea românească în groapa de gunoi, în cloaca imensă în care ne bălăcim cu toții, încercând să ne salvăm măcar prin haz de necaz". Necazul fundamental este depistat a fi, pe bună dreptate, hoția. La propriu și la figurat, pentru că nu e vorba strict de pungășia cu pistolul în mână (evocată în piesă), ci și de furtul intelectual, de impostura din politică și afaceri, din familie. Așa cum și gelozia maladivă acuzată de unul dintre personaje vizează deopotrivă greșita înțelegere a dreptului de proprietate, deducție valabilă și în ceea ce privește libertatea rău practică. Fiind în continuare validat de realitate, autorul nu-și refuză plăcerea pastei după Caragiale și Mazilu plus Băieșu, de la primul preluând caracterele și situațiile, de la cel de al doilea, formidabilele formulări paradoxale, iar de la al treilea, frustețea – conflictuală și nu numai. Un șmecher, dar nu prea, biciclist sensibil la horoscoape și la onoarea sa de familist concubin, își neglijează meseria de suț din tată-n fiu, spre disperarea consoartei. O minijupistă aprigă care – deși "foliculina-i curge la robinet" – e obligată să se limi-

teze la un iubit cu potență pecuniară scăzută. Nu "o cheștiune de trădare în amor", ci rușinea de a nu avea ce-i ducă cadou nașei îi pune în relație cu o vecină mai săltată-n ierarhia parvenirii, combinată cu (dar pe cale de a fi părăsită de) un polivalent traficant de influență și piei de câine, ce se recomandă prin "Dog Impex SRL". Deasupra tuturor se va plasa de la sine Riciu Pliciu, un venerabil hoțoman care pretinde a-și fi desăvârșit măiestria în Anglia, unde a învățat și "lecția profesionalismului", indispensabil în orice îndeletnicire. Chiar în sau mai ales în branșa hoției de indiferent ce soi, căci altfel societatea riscă să se dea peste cap: "Comunismul e de vină! Ne-a distrus specialiștii!" Și perorația continuă... Cum acest rol al borfașului moralist de clasă i-a revenit lui Victor Rebengiuc, care îi conferă, subtil nuanțată, o interpretare memorabilă, ce depășește sfera concretului, farsa întreagă gravitează în jurul său. Respectiv, al scenei în care concubinii în derivă i se înrobesc cu umilință și respect, de acum el pilotându-le șovăielnicii pași în fraudele morale ori materiale, înfrățindu-i cu forțele polițienești (anti-terol) prompt sosite la locul delictului automuşamalizat

și metamorfozat în hora jafului instituționalizat. Anticipată prin muzica unui balcanism gitanizat (ilustrația muzicală: Lidia Danciu). Îi sunt colegi în parodia bufă (pe alocuri deviată – din zel regizoral – în verism pur) Anca Sigartău, cu aplombu-i nedezmintit, aici violentă și felină, stimulată de partener, Ovidiu Niculescu, amuzant în postura de ambetat îndrăgostit sinucigaș din principiu; Manuela Ciucur, pozând ifosele unei "doamne" uzurpate în inima unui fante fanat, dar domic de noi aventuri, căruia Mitică Popescu îi împrumută din farmecul său.

Directorul de imagine Radu Stoescu a urmărit din unghiuri inedite sarabanda căreia nu i-ar fi stricat un plus de alertețe la montaj (Constantin Marciuc abandonându-și "foarfeca" pentru o scurtă apariție "mascată!"). Și un spor de atenție în decantarea efectelor facile ale scriiturii, ale interpretării. Obligațiile acestea cădeau în sarcina regizorului, dar Constantin Dicu continuă să-și epuizeze elanurile mai mult în direcția autenticității așa-zis, cinematografice decât în cea a stilizării expresivității.

Irina Coroiu

Sf flash

Shakespeare a scris seriale?

Cât de cât dispreț ar nutri cineva pentru *telenovele*, *sitcomuri*, *soap opera* și alte producții care întind pelteaua întâmplărilor serializate, nu se poate nega meșteșugul scenariștilor: ei accelerează turpitudinile unora și naivitățile altora pentru ca într-o serie să nu se desfășoare decât un singur conflict important, al cărui început și sfârșit acoperă durata-standard; în dialog sunt introduse rezumate prin care spectatorul nevoit, din cine știe ce motive, să întrerupă vizionarea, este pus la curent cu ce s-a mai întâmplat în ultimele serii; se pune frână conflictelor adiacente celui socotit principal pentru un anume episod, deși și acestea sunt menținute în atenție prin scurte secvențe ș.a.m.d.

Toate aceste deprinderi le-au fost necunoscute lui Shakespeare, Ibsen, Molière și altora care au scris niște opere lungi, în patru sau cinci acte, cu intenția de a fi jucate într-o singură zi. În acest scop, ei au construit o introducere, un cuprins și o încheiere, fiecare cum s-a priceput, alcătuiind, după părerea unora, modele de construcție dramatică. Din motive confuze, emisiunile de teatru televizat au considerat că eventuala "plictiseală" emanată de nehotărârea prințului Hamlet, de pildă, poate fi atenuată prin difuzarea piesei în trei seri și nu

într-una singură. Hamlet ca Dallas, Strigoii ca Santa Barbara, totul se poate, dacă vrei. În prima serie vine Fantoma, în a doua prințul pălăvrăgește de unul singur, în seria a treia începe în sfârșit acțiunea, dueluri, morți, "dacă telefonați la numărul înscris pe ecran și spuneți cum o cheamă pe iubita personajului principal, puteți câștiga o mașină de cusut și un plic împotriva muștelor". Iubitorilor de teatru o asemenea fragmentare le strică toată plăcerea, celor care urmează să afle ce e teatrul aceste imixtiuni barbare în structura organică a piesei le dovedesc că nu greșesc când preferă emisiunilor culturale serialele. În vâltoarea alcătuirii programelor, colegii noștri de la Departamentul Teatru al televiziunii publice au cedat unui impuls acultural și neteatral. De ce a acceptat regizorul spectacolului Hamlet, Tompa Gábor, să-i fie astfel masacrat ambițiosul proiect este chiar de neînțeles. Și așa micul ecran nu a putut capta sau traduce prin imagini proprii specificul concepției regizorale. Fragmentarea în "serial" a distrus și ceea ce mai rămăsese: logica interpretării actricești. Ce-și face omul cu mâna lui, nici diavolului nu-i dă prin cap.

M.B.